

ΛΑΟΙ

ΜΙΚΡΑΕ ΑΣΙΑΕ.

Ἐκ τῶν λαῶν δὲ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας οἱ μὲν ἦσαν αὐτόχρημα Ἑλληνικοί, οἷον οἱ Ἴωνες, οἱ Δωριεῖς, οἱ Αἰολεῖς, καὶ οὗτοι εἶχον τὴν τέχνην καθαρῶς Ἑλληνικὴν, ὀλίγον μόνον κατὰ τοπικὰς ἰδέας καὶ ἕξεις μεταρρυθμιζομένην. Ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ ἑλληνικοί, καὶ ὡς μιξοβάρβαροι θεωρούμενοι, φαίνονται, καὶ ὡς ἐκ τῆς ἱστορίας, καὶ ὡς ἐκ τῶν μυθευμάτων των, κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῆς αὐτῆς μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἀρχαιοτέρας πηγῆς καταγόμενοι, ἐκτὸς ὅτι ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις νέαν ἔλαβον πολλαχοῦ μετὰ τῶν Ἑλλήνων σχέσιν· ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἐδανείζοντο δι' ἐπιμιξίας καὶ ἐκ τῶν μεσογειοτέρων βαρβάρων. Καὶ οἱ Αἰγύπτιοι δὲ δὲν ἦσαν εἰς τοὺς λαοὺς τούτους ἄγνωστοι, ὡς ἐκτείνοντες ἐνίοτε τὰ ὄπλα των μέχρις αὐτῶν. Ὁ Ἡρόδοτος ⁽¹⁾ εἶδεν ἐν Ἰωνίᾳ στήλας τοῦ Σεσώστριδος, καὶ ἱερογλυφικαὶ ἐπιγραφαὶ καὶ πάπυροι Μενεφθᾶ τοῦ Ἀ, καὶ Σεσώστριδος, ἀναφέρουσι τοὺς Ἴωνας καὶ Λυκίους. Ἀλλ' ἡ ἐπιρροή τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τῶν λαῶν τούτων δὲν ἦτον τοσοῦτον διαρκῆς, ὥστε νὰ ὑποτεθῇ ὅτι μετέδωκεν αὐτοῖς τύπον καλλιτεχνίας.

Καθ' ὅσον δὲ δείγματα τῆς τέχνης αὐτῶν ἡ σῶζον-

(1) Β, 106.

ται ἢ ἀναφέρονται, πολλαχοῦ μὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν τέχνην, ἄλλαχοῦ δὲ πρὸς τὴν τῶν Ἀσιανῶν ἐθνῶν· ἔχουσιν ὁμῶς πολλάκις καὶ ἰδιόρρυθμόν τινα τύπον, συγγενῇ μᾶλλον πρὸς τὸν πανάρχαιον τῆς Ἑλλάδος. Οὕτως ἐν Λυδία καὶ ἐν Φρυγίᾳ οἱ τάφοι ἦσαν ὅποιοι οἱ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου περιγραφόμενοι ⁽¹⁾, καὶ οἱ ἐν Ἑλλάδι ἐκ τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς, καὶ οἱ πολλαχοῦ τῆς Τυρρηνίας σωζόμενοι, τύμβοι ἢ σωροὶ χώματος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον μεγάλοι, κολοσσιαῖοι ἐνίοτε, στρογγύλην ἔχοντες καὶ λιθίνην κρηπίδα· πολλάκις δ' ἐκτὸς αὐτῆς καὶ ἑτέρους κύκλους τοίχου μετ' ἐγκαρσίων τειχιῶν πρὸς ἐνίσχυσιν, καὶ ἐν τῷ μέτῳ τετράγωνον θύλακον εἰς ἐναπόθεσιν τῶν ὀστέων, στεγαζόμενον ἄνωθεν διὰ θόλου ἀπαρτιζομένου ὑφ' ὀριζοντίων δόμων βαθμηδὸν μειουμένων ὡς ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς θησαυροῖς. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ τῶν Λυδῶν βασιλέων τάφοι παρὰ τὰς Σάρδεις, πόλει εἰς ἣν ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη ἦν ἄλλως τε γνωστῇ, διότι κατ' αὐτὴν ἦν ὠκοδομημένος ὁ ναὸς τῆς Κυβέλης. Τοιοῦτος ἐν Φρυγίᾳ ἦν καὶ ὁ τάφος τοῦ Μύγδονος, πατρὸς τοῦ Κοροΐβου, καὶ ἐν Πελοποννήσῳ, «τῆς Ἡλείας ἐπὶ τῷ πέρατι» κατὰ Πausανίαν ⁽²⁾, αὐτοῦ τοῦ Κοροΐβου, τοῦ πρώτου Ὀλυμπιονίκου, ὁ ἐν ἔτει 1846 ἀνοιχθεὶς ὑπὸ τοῦ Κ. Πρόχες. Τοιοῦτοι δὲ καὶ πολλοὶ ἕτεροι ἐν Πελοποννήσῳ, οὓς ὁ Ἀθήναιος ⁽³⁾ καλεῖ «τάφους τῶν μετὰ Πέλοπος Φρυγῶν.» Τὸν μέγιστον τῶν Λυδικῶν τάφων, τὸν τοῦ Ἀλυάττου, πατρὸς τοῦ Κροίσου (περὶ Ὀλ. 35), περιγράφει ὁ Ἡρόδοτος ⁽⁴⁾, ὡς ἐντελῶς αὐτὸ ἔχοντα τοῦτο τὸ σχῆμα, περίμετρον δὲ 3800'. Ὁ τάφος οὗτος σώζεται, καὶ ἔχει ἐπὶ κορυφῆς κολοσσιαῖον φαλλὸν 43' διαμέτρου.

Ἐπὶ τὴν ἑξῆς προσέτι ἐν Φρυγίᾳ, κατὰ Βιτρούβιον ⁽⁵⁾,

(1) Ἰλ. Ω, 795. — (2) Ἡλ. 8. — Ἀρκ. 26. — (3) ΙΑ. 625. — (4) Α, 93. — (5) II, 1, 5.

δοῖται καὶ ἐν Ἀρμενίᾳ, κατὰ Ξενοφῶντα ⁽¹⁾, ἀπόγειον
 κοιχῆς φρεατοειδούς, συγγενεῖς πρὸς τοὺς ἐλληνικοὺς
 θησαυροὺς.

Ἀλλαχοῦ δὲ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἕτερον εἶδος
 τῶν ἀπαντᾶται, συδ' αὐτὸ ξένον εἰς τὴν πρώτην ἐπο-
 χὴν τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὴν Τυρρηνίαν, οἱ ἐν καθέτω
 βράχῳ ἐσκαμμένοι, οἱ ἔχοντες εἰς ἐπικόσμησιν ἀρχι-
 τεκτονικὸν μέτωπον, ἐκ τῆς ξυλοδομίας τὰ στοιχειώδη
 αὐτοῦ σχήματα πορίζόμενον, διότι ἔχει ἐκ τοῦ βράχου
 λελαξευμένας ὡς δύο δοκοὺς ὀρθίας, ἐφ' ὧν δύο ἐγ-
 κάρσιαι, συγχλίνουσαι εἰς ταπεινὸν αἶτον, μετὰ κοσμή-
 ματος ἐλικοειδοῦς ἐπὶ τῆς κορυφῆς, τὴν ξυλουργίαν καὶ
 αὐτοῦ ἀναπολοῦντος. Ὅλον δὲ τὸ ἐμβαδὸν εἶναι κατὰ
 γλυφον, καὶ ἡ ἀληθὴς εἴσοδος εἶναι χωστὴ κατὰ τὴν
 βάσιν καὶ ἀφανής. Τοιοῦτος εἶναι ὁ ἐν Νακολείᾳ τῆς
 ἄνω Φρυγίας (κοιλίᾳ Δουγανλοῦ) σωζόμενος τάφος τοῦ
 Μίδου, κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν (ΜΙΔΑΙ ΕΑΝΑΚΤΕΙ),
 λατομητὸς ἐξ ἐρυθροῦ πώρου, ἔχων μέτωπον 80' ὕψους
 καὶ 60' πλάτους, καὶ αἶτωμα κοσμούμενον διὰ μεγά-
 λων ἐλίκων. Ὑπάρχουσι δὲ πλησίον αὐτοῦ καὶ ἄλλα
 τάφων λατομητὰ μέτωπα, ἔχοντα ἐπίσης δύο κίονας,
 θριγκὸν καὶ αἶτωμα Ἰωνικοῦ περίπου ρυθμοῦ.

"Ἄλλος δὲ τάφων ρυθμὸς, ἐκ τοῦ σωραῦ κυρίως πη-
 γάσας, εἶναι ὁ ἔχων ἐπὶ τετραγώνῳ καὶ συνήθως περιστυ-
 λου βάσεως πυραμίδα τετράπλευρον, ὡς ἦν τὰ ἐν Ἀλι-
 καρνασσῷ Μαυσωλεῖον, ἡ στραγγύλην, ὅποῖαι εὐρέθησαν
 ἐν Κίνδῳ ὑπὸ τοῦ καὶ τὸ Μαυσωλεῖον ἀνακαλύψαντος Ἀγ-
 γλου Νεύτωνος (Newton). Εἶχαν δὲ καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ
 συνήθως ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς πυραμίδος ἐπίθεμα γλυ-
 πτικόν.

Σπουδαιόταται δ' ἀνακαλύψεις ἐγένοντο κατὰ τὰ 1841
 ὑπὸ τοῦ Ἀγγλου Φέλλωος (S. Ch. Fellows) ἐν Λυκίᾳ καὶ

(1) Ἀνέβ. Δ, 5, 25.

Παμφυλία, κυρίως πρὸς τὴν Ξάνθον καὶ Τελμισσόν, παμπληθῶν ἐγγχωρίων μνημείων ἀρχιτεκτονικῆς καὶ γλυπτικῆς, καὶ πόλεων ὁλοκλήρων. Οἱ τάφοι αὐτόθι εἰσὶ δύο κυρίως εἰδῶν. Τινὲς αὐτῶν πλησιάζουσιν εἰς τὸ περιγραφέν πυραμιδοειδὲς σχῆμα τοῦ Μαυσωλείου, καὶ ἔχουσιν ἀγάλματα ἐπὶ τῆς κορυφῆς καὶ ἐπὶ τῆς ζωοφόρου τῆς βάσεως, ἐπὶ δὲ τῶν πλευρῶν ἐπιγραφαί, Λυκιακὰς διγλώσσους, ὡς ἡ ἐκ Ξάνθου εἰς τὸ Βρεταννικὸν μουσεῖον μετακομισθεῖσα μεγίστη, ἢ καὶ Ἑλληνικὸν τετράστιχον περιέχουσα, ἀναφερόμενον εἰς Ἀρπαγα, τὸν σατράπην Κύρου τοῦ πρεσβυτέρου. Ἐκ τῶν τοιούτων τάφων τινὲς ἐπὶ τῆς βάσεως ἥτις κοσμεῖται διὰ κορωνίδος καὶ πολλὰκις δι' ἀναγλύφων, φέρουσιν ἀντὶ τῆς πυραμίδος ἐπιθεμα μιμούμενον οἰκίσκον περίστυλον, καὶ εἰς ἀέτωμα ὀξυτμήτων τόξων, οἷα τὰ γοτθικὰ, ἀπολήγον. Τοιαῦτα πολλὰ ἐν Ἀντιφέλλῳ (HIN. Λ, 4) καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Λυκίας.

Οἱ δὲ τοῦ ἐτέρου εἶδους τάφοι εἰσὶν ἐκ τῶν ἐν καθέτοις βράχοις λειλαξευμένων, ἔχοντες οἱ πλεῖστοι, πολὺ μᾶλλον ἔτι ἢ οἱ ἐν Φρυγίᾳ, καταφανῆ τὰ σχήματα τῆς ξυλοδομίας, μετὰ πάσης ἀκριβείας πάντα τὰ καθέκαστα τῆς ξυλοδεσίας μεγάλων δοκῶν παριστῶντες, καὶ εἰκονίζοντες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δύο δόμους, ὧν ὁ κατώτερος περιέχει τὴν θύραν ἢ μόνην, ἢ καὶ μετ' ἄλλης θύρας ψευδοῦς, ὁ δ' ἀνώτερος μικροτέρας (ψευδεῖς) θυρίδας. Ἀνω δ' ἀπολήγουσιν ἢ εὐθυγράμμως, ἢ εἰς ταπεινὸν ἀέτωμα, κοσμούμενον κάτωθεν δι' εἶδους ὀδόντων (HIN. Λ, 4, α). Οἱ τοιοῦτοι τάφοι κατακαλύπτουσι κατὰ συστήματα πλησίον ἀλλήλων, ἢ ἐπαλλήλως, μεγάλας πολλὰκις βράχων ἐκτάσεις.

Πολλὰχοῦ δ' ἀπαντῶνται καὶ ἄλλοι, ἔχοντες τὸ μέτωπον σχεδὸν καθαρῶς ἑλληνικόν, κατ' ἀνεπτυγμένον ἰωνικὸν ρυθμὸν (HIN. Λ, 2, αὐτοὶ δὲ ζωηροτάτας περιέχοντες ζωγραφίας.

Τὰ δὲ θέατρα καὶ αἱ λοιπαὶ οἰκοδομαὶ τῶν χωρῶν τούτων μετέχουσι ῥυθμοῦ ἑλληνικοῦ, διότι κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς Ἑλλάδος πολλὴ ἦτον ἡ τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μετὰ τῶν ἑλληνικῶν τόπων ἐπιμιξία.

Ἡ δὲ γλυπτικὴ καὶ ἡ γραφικὴ αὐτῶν ἀναπολοῦσι τὴν ἀρχαϊκὴν, μάλιστα ἑλληνικὴν τέχνην. Τινὰ ὅμως αὐτῶν προϊόντα δὲν φαίνονται ἀνάξια καὶ τῶν καλῶν ἡμερῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἰδίως εἰς πολυτελέστατος τάφος, ἔχων ἀναγλύφως κεκοσμημένην τὴν ζωοφόρον, εἰς δὲ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς βάσεως, ὡς ἀκρωτήρια, ἀγάλματα γυναικεῖα καὶ Νίκας.

Πρωίμως δὲ διέπρεψαν οἱ Λυδοὶ, καὶ οἱ γείτονες λαοί, εἰς τὴν κατεργασίαν τῶν μετάλλων καὶ τοῦ ἐλέφαντος, ὡς καὶ εἰς τὴν ὑφαντικὴν, διδαχθέντες, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τῶν ἀνατολικωτέρων Σημιτικῶν (Συριακῶν) ἐθνῶν. Ἐν Ὀμηρικῷ ἐπιγράμματι ¹⁾ κόρης ἧτις ἦν ἴσως ἰδρυμένη ἐπὶ τοῦ προῤῥηθέντος Λυκιοῦ τάφου, ἀναγινώσκεται·

»Χαθκίη παρθένος εἰμὶ, Μήδεω δ' ἐπὶ σήματι κεῖμαι.»

Καὶ οἱ ἀρχαῖοι δὲ τὰ μέρη ταῦτα ἐξελάμβανον ὡς τὴν ἀρχαιοτάτην πατρίδα τῆς μεταλλουργίας, καὶ κατὰ Πλίνιον ⁽²⁾, ὁ μὲν Ἀριστοτέλης ἀπέδιδε τὴν ἐφεύρεσιν αὐτῆς εἰς τὸν Λυδὸν Σκύθην, ὁ δὲ Θεόφραστος εἰς τὸν Φρύγα Δέλαν.

Καὶ τὴν περὶ τὴν ἐλεφαντουργίαν δ' ἀρχαίαν τῶν λαῶν τούτων γνῶσιν καὶ δεξιότητα ἐμφαίνει ὁ μῦθος τοῦ ἐλεφαντίνου ὤμου τοῦ Λυδοῦ Πέλοπος· καὶ εἰς αὐτοὺς ἀποδίδεται ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ἡ ἱκανότης αὐτῶν μόνον τοῦ ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῦ βάφειν τὸν ἐλέφαντα, ἐν τοῖς ἑξῆς ⁽³⁾.

⁽¹⁾ Ἐπιγρ. 3. — ⁽²⁾ I, 57. — ⁽³⁾ Ίλ. Δ, 141.

Ὡς δ' ὅτε τις τ' ἐλέφαντα γυνή φοίρειμι μίην
Μηρονίς ἢ Κείρα, παρήϊον ἔμμεναι ἵππων.

Ἦν δ' ἡ Μαιονία ὄνομα ἡ ἐπαρχία τῆς Λυδίας.

Τέλος δὲ καὶ τῆς ζωγραφικῆς τὴν ἐφεύρεσιν ἀποδί-
δωσιν ὁ Πλίνιος εἰς ἄνδρα Λυδὸν, τὸν Γύγην. Ἀλλὰ
κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους ἐκείνους χρόνους, εἰς οὓς τί-
θεται ἡ ἐφεύρεσις τῶν διαφόρων κλάδων τῆς καλλιτε-
χνίας, οἱ λαοὶ οὗτοι τῆς ἐλάσσονος Ἀσίας συμπεριε-
λαμβάνοντο εἰς τὸν γενικὸν βίον τοῦ ἀρχαιοτάτου Ἑλ-
ληνισμοῦ.

